

ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Akademik Dergi

Cilt 1, Sayı 1, Bahar 2004

ULUSLARARASI İLİŞKİLER hakemli bir dergidir.

Dergiye yazı göndermek isteyenler için yazışma adresi:

Uluslararası İlişkiler Dergisi

Atatürk Bulvarı, No: 211/18

Kavaklıdere, 06680 Ankara

Tel. : 0 312 427 30 55

Faks.: 0 312 427 30 66

Web: www.uidergisi.com

makale@uidergisi.com

Abonelik ücreti: 4 sayı için 34 milyon TL.

(Abone formu derginin arkasındadır.)

ULUSLARARASI İLİŞKİLER dergisinde belirtilen görüşler sadece yazarını bağlar.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER bir **STRADİGMA** yayımıdır.

STRADİGMA bir FORSNET kuruluşudur.

Sahibi : STRADİGMA adına Yüksel Samast

Editörler : Mustafa Aydın, Ankara Üniversitesi
Çağrı Erhan, Ankara Üniversitesi

Genel Koordinatör : Orhan Samast

Yrd. Editör : Birgül Demirtaş-Coşkun

Yayın Koordinatörü : Bade Gümüşel

Yazı İşleri Sorumlusu : İlke Aytekin

Tanıtım Koordinatörü : Almıla İlhan

Reklam ve Satış Sorumlusu : Aylin Bolsu

Basım ve Cilt : Ekip Basım Ltd. Şti. / İstanbul

Yayın Kurulu:

Meliha Altunışık, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Gökhan Çetinsaya, İstanbul Teknik Üniversitesi
Gencer Özcan, Yıldız Teknik Üniversitesi
Çınar Özen, İzmir Ekonomi Üniversitesi
Enis Tulça, Galatasaray Üniversitesi

Danışma Kurulu:

Gündüz Aktan, Emekli Büyükelçi
Nesrin Algan, Ankara Üniversitesi
Tuğrul Arat, Ankara Üniversitesi
Güliden Ayman, İstanbul Üniversitesi
Recep Boztemur, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Nur Bilge Criss, Bilkent Üniversitesi
Beril Dedeoğlu, Galatasaray Üniversitesi
Atila Eralp, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Haluk Günuğur, İzmir Ekonomi Üniversitesi
Yaşar Hacısalihoğlu, İstanbul Üniversitesi
Yusuf Halaçoğlu, Türk Tarih Kurumu
Ersin Kalaycıoğlu, Sabancı Üniversitesi
Mustafa Kibaröğlu, Bilkent Üniversitesi
Hasan Köni, Yeditepe Üniversitesi
Şule Kut, Bilgi Üniversitesi
Ömer Kürkçüoğlu, Ankara Üniversitesi
Baskın Oran, Ankara Üniversitesi
İlber Ortaylı, Bilkent Üniversitesi
Mehmet Ögütçü, OECD
Hüseyin Pazarcı, Ankara Üniversitesi
Sabri Sayarı, Georgetown Üniversitesi
Norman Stone, Bilkent Üniversitesi
Ercüment Tezcan, Galatasaray Üniversitesi
Nuri Yurdusev, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Editörden.....vii

KURAMSAL

Uluslararası İlişkiler Teorileri Işığında Avrupa Bütünleşmesi1
Sinem AKGÜL AÇIKMEŞE

Uluslararası İlişkilerin "Gerçekçi" Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği33
Mustafa AYDIN

Bilgi Sosyolojisi Açısından "Doğu ve "Batı"61
Şennur ÖZDEMİR

BÖLGESEL - GÜNCEL

İşgal Sonrası Irak'ta Olanlar Sıradan Bir Güvenlik Sorunu mu?93
Nihat Ali ÖZCAN

*Avrupa Birliği'nin Geleceği: Meşruiyet Sorunu,
Anayasalaşma Süreci ve Bütünleşmenin Nihai Hedefi Üzerine*.....119
Sanem BAYKAL

Kuzey Kore'nin Nükleer Silah Programı: Sebepler ve Sonuçlar154
Mustafa KİBAROĞLU

Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Geleceği ve Çin173
Selçuk ÇOLAKOĞLU

Kitap İncelemesi

William HALE, Türk Dış Politikası, 1774-2000198
Gökhan ERDEM

Uluslararası İlişkiler Bibliyografyası (2003).....209

CONTENTS

Editorial	vii
-----------------	-----

THEORETICAL

<i>European Integration in the Light of the Theories of International Relations</i>	1
Sinem AKGÜL AÇIKMEŞE	
<i>The Realist Theory of the International Relations: Origin, Scope, Critique</i>	33
Mustafa AYDIN	
<i>"East" and "West" from the Sociology of Knowledge Perspective</i>	61
Şennur ÖZDEMİR	

REGIONAL - CURRENT AFFAIRS

<i>Are Events in Iraq after the Occupation an Ordinary Security Problem?</i>	93
Nihat Ali ÖZCAN	
<i>Future of the European Union: Problems of Legitimacy, Constitutionalisation, and the Ultimate Goal of European Integration</i>	119
Sanem BAYKAL	
<i>North Korea's Nuclear Ambition: Causes and Consequences</i>	154
Mustafa KİBAROĞLU	
<i>Future of the Shanghai Cooperation Organization and China</i>	173
Selçuk ÇOLAKOĞLU	

Book Review

<i>William HALE, Türk Dış Politikası, 1774-2000</i> (<i>Turkish Foreign Policy 1774-2000</i>)	198
Gökhan ERDEM	

Bibliography of International Relations (2003)	209
---	-----

Editörden

Yirminci yüzyıl başında Siyaset Bilimi, Tarih ve Hukuktan bağımsız kendi başına bir disiplin olarak doğan Uluslararası İlişkilerin Türkiye'ye gelmesi için 1950'leri beklemek gerekmişti. Uluslararası ilişkilerle ilgili konular aslında ilk olarak 1927'de o zamanlar eğitimi üç yıl olan Mülkiye'nin üçüncü sınıfında Siyasi Şube'nin açılışıyla Türkiye'de ders programına girmişti. Fakat alanla ilgili derslerin (Milletlerarası Teşekküller, Milletlerarası Münasebetler, Milletlerarası Aktüel Meseleler, Mukayeseli Diplomatik Teşkilât vb.) bir bütünlük içerisinde ele alınması ancak 1954-1955 ders yılında gerçekleşti. O dönemde dünyadaki gelişime paralel olarak, Türkiye'de de disiplinin kurucuları Siyasi Tarih, Devletler Hukuku ve Siyaset Bilimi kökenliydi. Yaklaşımları büyük oranda tarih metodolojisine dayanıyor, tahlilden çok betimleme disiplinin üslubunu belirliyordu.

1960'larda gündeme gelen Davranışsalçı meydan okuma çerçevesinde Uluslararası İlişkiler, araştırma yönteminde tarih, hukuk ve felsefeye dayanan kökenlerinden uzaklaşarak, araştırmalarında daha analitik yaklaşımlara kayarken, Türkiye'de bağımsız Uluslararası İlişkiler bölümlerinin kurulması için 1982-1983 öğretim yılını beklemek gerekecekti. Lisanstan itibaren tamamıyla Uluslararası İlişkiler eğitimi olarak ve disiplinindeki teorik gelişmeleri izleyerek yetişmiş ilk Türk akademisyenlerin alana katkıda bulunmaya başlamalarıysa ancak 1980'lerin ikinci yarısında gerçekleşmeye başladı. Bunun kaçınılmaz sonucu, Türkiye'deki uluslararası ilişkiler çalışmalarının yakın döneme kadar büyük oranda tarih temelli yürütülmüş olması ve kuramsal bir temele oturan çalışmaların hâlâ sınırlı sayıda kalmasıdır.

Öte yandan, küresel düzlemde 1990'ların başından bu yana yaşanan radikal dönüşümler bir yandan uluslararası sistemi yeniden şekillendirirken, diğer yandan bu değişimleri öngörmede sorunlar yaşayan Uluslararası İlişkiler disiplini de yeni arayışları gündeme getirdi. Bir anda analitik çevresi hızla değişen ve çevresinde aniden yeni bölge ve ülkelerle karşılaşan Türkiye'de ise bir taraftan dış politika gündemi yoğunlaşırken, diğer yandan uluslararası ilişkiler alanındaki kavramsal çerçevelere duyulan ihtiyaç hızla arttı. Geleceğe yönelik öngörütleri zorlaştıran büyük bir hızla değişen ve yeniden şekillenen dünyada, büyük ölçüde Türkiye'nin çeşitli ilişkilerini betimlemeye dayalı uluslararası ilişkiler çalışmaları artık ihtiyaca cevap veremez hale geldi. O kadar ki, disiplinin akademisyenleri kadar, ülkenin dış ilişkilerini yürütmeye çalışan pratisyenler de artık Türkiye'deki bu kavramsal çerçeve eksikliğinin giderilmesi gerektiğine yönelik arzu ve eleştirileri dile getirir oldular. Çünkü, hızla değişen ve yenilenen dünya şartlarını kavrayabilmek için Soğuk Savaş döneminin geleneksel yaklaşımlarının yeterli olmadığı ve yerlerine yenilerinin konması gerektiğini dış politika uygulayıcıları ilk elden görebiliyordu.

Türkiye'deki uluslararası ilişkiler çalışmalarında bu tür bir gelişimin ancak Türkçe kaleme alınmış özgün bilimsel yayınlar ve genişleyen bir tartışma ortamıyla mümkün olacağını hepimiz biliyoruz. Fakat, bu ihtiyacın had safhaya ulaştığı günümüzde, tam da bu işi gerçekleştirecek olan genç kuşak Türk akademisyenleri son yıllarda akademik yükseltmelerde gereken "puanları" toplamak için yabancı dillerde yayın yapma kısılcasına zorlanıyorlar. Bu durum ister istemez Türkçe Uluslararası İlişkiler yazınının zenginleşmesini yavaşlatıyor. Yine son yıllarda alana artan ilgi ve talebi karşılayabilmek amacıyla ülkemizde çeşitli üniversite ve araştırma merkezlerinin katkılarıyla çıkmaya başlayan yeni süreli yayınlar özellikle bölge çalışmaları ve güncel konular üzerine yoğunlaşarak, yakın geçmişteki bazı olayların analizine katkıda bulunuyorlar. Akademik yükselme endişeleriyle birlikte gündeme gelen "her üniversiteye hakemli bir dergi" anlayışı Türkiye'deki kaliteli çalışma arayışlarını baltalayacak bir düzeye ulaşmış durumda. Pek çok üniversitede daha lisans üstü programları açmalarına bile izin verilmeyen ve sadece bir-iki öğretim üyesiyle çalışmalarını yürüten bölümlerin "hakemli akademik dergi" çıkarma iddia ve ısrarları, alanda yapılan çalışmaların sayısını artırırken kalitesini de düşürüyor. Üstelik "herkesin kendi dergisine sahip olması" sonucunda Türkiye çapında akademisyenler arası karşılıklı iletişim bir türlü gelişmiyor.

Bu ortamda Türkiye'de, Uluslararası İlişkiler disiplininde kuramsal açılımlar getirebilecek, alanda çalışanlar arası diyalogu artıracak ve etkileşimi cesaretlendirecek yeni süreli yayınlar konusunda hâlâ büyük bir boşluk var. Elinizde ilk sayısını tutmakta olduğunuz *Uluslararası İlişkiler* dergisi, araştırmacıyı güncel gelişmelerin bir adım ötesine taşıyan ve farklı perspektiflerden alternatifleri görmesine olanak sağlayan kuramsal çalışmalara destek vererek bu boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Ankara merkezli, fakat tüm Türkiye'den ve yurtdışından Türkçe yazabilecek akademisyenlerin katkılarıyla hakemli bir dergi olarak yayınlanacak olan *Uluslararası İlişkiler* siyasi tarih, uluslararası hukuk, strateji, diplomasi ve uluslararası politika alanlarında özellikle kuramsal ve kavramsal çalışmalar ile özgün öngörü ve analizlere sahip makalelere yer vererek Türkiye'de bu konulardaki bilimsel literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Dergide akademik çalışmaların yanı sıra, kitap incelemeleri ve bibliyografyaya da yer verilecektir. Bu özellikleriyle *Uluslararası İlişkiler*, başta ilgili disiplinlerde çalışan akademisyenler olmak üzere, bu konularla ilgilenen tüm kamu ve özel kuruluş çalışanları ve sivil toplum örgütleriyle öğrencilere ulaşmayı amaçlamaktadır.

*** **

İlk sayımızda üç kuramsal ve dört bölgesel/güncel akademik çalışma bulunmaktadır. Kuramsal çalışmalardan ilki olan Sinem Akgül Açıkmeşe'nin

kaleme aldığı "Uluslararası İlişkiler Teorileri Işığında Avrupa Bütünleşmesi" başlıklı makalede, Avrupa bütünleşmesinin hangi uluslararası ilişkiler teorileriyle analiz edilebileceği incelenmektedir. Avrupa bütünleşmesinin geçmişteki ve bugünkü yapısını farklı kuramsal yaklaşımlar ışığında inceleyen makale, aynı zamanda AB'nin gelecekte ulaşacağı yapının da teorik boyutunu ele almaktadır.

Uluslararası İlişkiler teorileri arasında bugüne kadar en fazla ilgiyi çeken ve siyaset yapıcılar arasında en etkili olan, fakat bir o kadar da eleştirilen "realizm", Mustafa Aydın'ın çalışmasında ele alınıyor. Realist teorinin ortaya çıkışı, ileri sürdüğü argümanlar ve evrimleşme aşamalarının yanında, bu teoriye yönelik eleştiriler de makalede inceleniyor. Edward Said'in *Oryantalizm* çalışmasıyla tartışılmaya açılan Batı'nın Doğu'yu algılama biçimi bilimsel literatürde hâlâ önemli bir konu olmaya devam ediyor. Şennur Özdemir, "Bilgi Sosyolojisi Açısından 'Doğu' ve 'Batı' " başlıklı makalesinde, "Doğu" ve "Batı" kavramlarını bilgi sosyolojisi açısından ele alarak, ikisi arasındaki farkları ve Batının Doğuya yönelik önyargılarını eleştirel bir şekilde ele alıyor.

ABD'nin Irak'a müdahalesi kısa sürmüş ve Washington açısından fazla kayıp verilmeden atlatılmışsa da, savaş sonrası gelişmeler Bush yönetimi açısından hâlâ büyük bir meydan okumaya sahne olmaktadır. İşgal yönetimine, işgalcilerle işbirliği yapan Iraklılara ve yabancı sivil toplum çalışanlarına yönelik gerçekleştirilen eylemlerin ardı arkası kesilmezken, Saddam Hüseyin'in yakalanması da saldırıların hızını kesmeye yetmemiştir. Bölgesel/Güncel makaleler kısmında "İşgal Sonrası Irak'ta Olanlar Sıradan Bir Güvenlik Sorunu mu?" başlıklı makalesinde Nihat Ali Özcan, bu saldırıların sistemli olup olmadığı sorusuna cevap ararken, Irak'ın güvenliğini gelecekte yeni unsurların da tehdit etmeye başlayabileceği ihtimaline dikkat çekiyor.

On beş ülkeden oluşan yapısıyla AB 1990'lardan itibaren bir yandan ekonomik bütünleşmesine hız verirken, diğer yandan da dış politika ve güvenlik konularında ortak hareket edebilmek için yeni modeller geliştirmeye çalışmaktadır. Mayıs 2004'de ve ardından 2007'de gerçekleşecek olan genişleme dalgalarınınsa AB'yi dış ilişkilerinde yeni sorunlarla yüz yüze getirmesi beklenmektedir. Sanem Baykal, "Üye sayısı giderek artan Birlik, demokrasi açığını nasıl kapatacak ve meşruiyet sorununu nasıl çözecek?" sorusunu irdelediği "Avrupa Birliğinin Geleceği: Meşruiyet Sorunu, Anayasalaşma Süreci ve Bütünleşmenin Nihai Hedefi Üzerine" başlıklı çalışmasında AB'nin kurumsal düzenlemesini yeni baştan gözden geçirirken, AB'nin "demokrasi" ve "etkili işleyiş" arasında yeni bir denge kurmak mecburiyetinde olduğunu ileri sürüyor.

Kuzey Kore'nin silah programı 11 Eylül saldırılarından sonra giderek daha fazla tartışılmaya açılmış ve endişe konusu olmaya başlamıştı. Irak savaşına

giden süreçte de Kuzey Kore'nin nükleer gücü özellikle Washington tarafından eleştirilmişti. Mustafa Kibaroglu "Kuzey Kore'nin Nükleer Silah Programı: Sebepler & Sonuçlar" başlıklı makalesinde geçmişte SSCB ve Çin tarafından verilen destek sayesinde kitle imha silahları geliştirmeye başlayan Kuzey Kore'nin nükleer silah programını inceleyerek, 11 Eylül'le değişen dünya konjonktürünün Kuzey Kore'ye yönelik yaklaşımları nasıl etkilediğini ele alıyor. Öte yandan, ABD'nin iki kutuplu dünya düzeninin ardından tek süper güç olarak kalması ve dünya hegemonyasına yönelmesi Avrasya'nın iki büyük ülkesi Rusya ve Çin'i tedirgin ederek, birlikte yeni bölgesel yapılanmalara gitmeleri sonucunu doğurmuştu. Selçuk Çolakoğlu tarafından kaleme alınan "Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Geleceği ve Çin" başlıklı analizde bu çerçevede oluşturulan Şanghay İşbirliği Örgütü'nün (ŞİÖ) kuruluşu, ABD'nin Afganistan'a müdahalesinin bu örgüte yansımaları ve örgütün varlığının devam etmesinin hangi koşullara bağlı olduğu kapsamlı biçimde inceleniyor.

Kitap incelemesi bölümünde bu sayımızda William Hale'in *Türk Dış Politikası 1774-2000* adlı eserini sizlere tanıtıyoruz. Gökhan Erdem'in hazırladığı, klasik kitap incelemelerinden çok daha ayrıntılı ve titiz inceleme yazısını ilgiyle okuyacağınızı düşünüyoruz. Bibliyografya kısmında da 2003 yılında Türkiye'de yayımlanan Türk dış politikası ve uluslararası ilişkilerle ilgili kitap ve makalelerin listesini bulabilirsiniz.

Uluslararası İlişkiler'in bir sonraki sayısında görüşmek dileğiyle.